

Για τη Συρία που αγάπησα

Μαριάννα Κορομηλά

Ιστορικός, Επικεφαλής Πολιτιστικής Εταιρείας ΠΑΝΟΡΑΜΑ

Τον καιρό της Γαλλικής Κατοχής της Συρίας, από το τέλος του Πρώτου μέχρι το τέλος του Δεύτερου «Παγκοσμίου» Πολέμου (αυτό το καθεστώς στη Συρία και τον Λίβανο που βαφτίστηκε από την «Κοινωνία των Εθνών»: Γαλλική Εντολή / French Mandate / γαλ. Mandat Français) οι ανερμάτιστοι κατακτητές είχαν χωρίσει εκείνο το τμήμα της Μέσης Ανατολής, που είχε μόλις απελευθερωθεί από την Οθωμανική Κατοχή (1516-1918) σε πέντε (5) σχεδόν αυτόνομες μεταξύ τους περιοχές (κάπως έτσι πρόκειται να γίνει δυστυχώς και σήμερα), που η κάθε μια διοικείτο από παντελώς άσχετους και βαθύτατα αντιδραστικούς, κλασικά αυταρχικούς, Γάλλους αποικιοκράτες διοικητές. Απέτυχαν πλήρως να συνεννοηθούν με τους επί μέρους παραδοσιακούς ηγεμόνες, φύλαρχους, φεουδάρχες, θρησκευτικούς ηγέτες στην ύπαιθρο (δηλ στην έρημο, στις ημιστεπώδεις περιοχές, στους σιτοβολώνες της Τζαζίρα και του Χοράν, στα εύφορα παραποτάμια εδάφη, αλλά και στις μικρές επαρχιακές κωμοπόλεις). Απέτυχαν όμως και σε μεγάλο βαθμό να συνεννοηθούν με τους αστικούς πληθυσμούς (κατά κύριο λόγο τον ταξικά δομημένο πληθυσμό στο Χαλέπι / Αλέππο, ένα από τα μεγαλύτερα αστικά και κοσμοπολίτικα κέντρα της Εγγύς και Μέσης Ανατολής με παράδοση χιλιετιών, και δευτερευόντως στις πόλεις Χάμα και Δασμασκό, όπου, το αστικό κλίμα ήταν περιορισμένο εντός των τειχών· εκτός, κυριαρχούσε ακόμα η πατροπαράδοτη φυλετική οργάνωση – δηλαδή το κύριο συστατικό που διαχωρίζει τους πληθυσμούς της Μέσης Ανατολής από τον κόσμο των δυτικών δημοκρατιών.

Οι Γάλλοι δεν κατάλαβαν τίποτα, δεν μπόρεσαν να καταλάβουν αλλά και δεν θέλησαν να καταλάβουν. Αδιανόητες και φοβερά ενοχλητικές ήταν για αυτούς η ποικιλία και οι διαφορετικότητες ή ακόμα και οι διεκδικήσεις, οι έχθρες και οι αιματηρές συγκρούσεις ανάμεσα σε φυλές (πχ οι Βεδουίνοι της Βόρειας από τους Βεδουίνους της Κεντρικής και τους Βεδουίνους της Νότιας Συρίας), σε λαούς (Χαλδαίοι), σε έθνη (πχ Κούρδοι), σε εθνοτικές ομάδες (Γιαζίντι, Ασσύριοι), σε θρησκευτικές και δογματικές ομάδες (το πλήθος των χριστιανικών δογμάτων, ορισμένα από τα οποία αρχαιοπρεπή και ολιγάνθρωπα, αλλά και οι τουλάχιστον 4 ισλαμικοί κλάδοι με κυριότερο τον σουνιτικό), σε θρησκευτικοεθνοτικές ομάδες (πχ οι Δρούζοι, που από πολλούς δεν θεωρούνται κλάδος του Ισλάμ), σε γλωσσικές ομάδες, σε τοπικές ομάδες με ισχυρή την τοπική και τόσο διαφορετική φυσιογνωμία, σε ομάδες προσφύγων που κατέφυγαν στη Συρία για να γλυτώσουν οθωμανικές διώξεις (όπως ορισμένοι Αρμένιοι, αλλά και Ρωμιοί, κυρίως από την Καππαδοκία, την Κιλικία, τα μέρη της Αντιόχειας και της Άνω Μεσοποταμίας). Η Γαλλική Κατοχή στον Μεσοπόλεμο υπήρξε καταστροφική για τη «μικρή» Συρία, δηλαδή ένα μέρος της μεγάλης ιστορικής Συρίας, που το έκοψαν και το οριοθέτησαν οι νικητές του Πρώτου Π. Πολέμου. Αρκεί να θυμηθούμε ότι Μ. Βρετανία και Γαλλία μοιράστηκαν τη μεταοθωμανική Μέση Ανατολή,

κατασκευάζοντας τη Βρετανική Εντολή / British Mandate: Παλαιστίνη, Υπεριορδανία, Ιράκ, και τη Γαλλική Εντολή: Λίβανος, Συρία (και μέρος της ΝΔ Τουρκίας, το οποίο παραχώρησαν οι Γάλλοι στην Τουρκία, μετά από δύο δημοψηφίσματα, το 1939, αποσπώντας το από το συριακό σώμα).

Φαντάσου ότι οι Γάλλοι απαγόρευαν τη διδαχή της Γαλλικής Επανάστασης και των ιδεών του Διαφωτισμού από τα σχολεία της Συρίας, επειδή δεν ήθελαν με κανένα τρόπο να καλλιεργήσουν τέτοιες ξεσηκωτικές ιδέες στους υπόδουλους της γαλλοκρατούμενης χώρας. Έριξαν μάλιστα στη φυλακή έναν δάσκαλο που τόλμησε να μιλήσει για αυτά τα απαγορευμένα θέματα σε ένα σχολείο στη γαλλοκρατούμενη ακόμα Αντιόχεια / Αντάκια. Ο φυλακισμένος δάσκαλος, ένας Αλάουη (Αλεβίτης) Σύριος από μεσοαστική οικογένεια της λιμανούπολης Λατάκιας (αρχαία και πρωτοβυζαντινή Λαοδικεία, κοντά στα σύνορα Συρίας-Τουρκίας) ονομαζόταν Ζακί αλ-Αρσούζι / Zaki Ibrahim al-Arsuzi (1899-1968). Η βίαιη αντίδραση των γαλλικών δυνάμεων κατοχής απέναντι σε κάποιον που δίδασκε γαλλική Ιστορία, ο οποίος μάλιστα είχε σπουδάσει με γαλλική υποτροφία στη Σορβόνη, υπήρξε η αιτία της αφύπνισης του δασκάλου.

Ο Ζακί ίδρυσε πρώτα μία εθνική αραβική οργάνωση, λίγο αργότερα έδωσε σοσιαλιστικό χαρακτήρα σε μία πιο ριζοσπαστική οργάνωση και σύντομα ίδρυσε μαζί με άλλους δύο μορφωμένους άντρες το περίφημο σοσιαλιστικό αραβικό κόμμα Μπάαθ. Μπάαθ σημαίνει Ανάσταση. Ο ένας από τους τρεις ιδρυτές, ο Σαλάχ αλ-Ντιν αλ-Μπιτάρ (1912-1980) ήταν Σουνίτης από οικογένεια σιτεμπόρων της Δαμασκού. Έχουμε λοιπόν: έναν Αλαουίτη (δηλ Σίιτη της πλέον φιλελεύθερης μορφής), έναν εύπορο σοσιαλιστή Σουνίτη και τον Μισελ Αφλάκ (1910-1989). Ο Μισέλ / Μιχαήλ ήταν Χριστιανός Ορθόδοξος, ανήκε δηλ στο πιο προοδευτικό τμήμα του συριακού πληθυσμού κατά κοινή ομολογία – έχουνε να το λένε όλοι ότι εκείνα τα 40 ημιορεινά ορθόδοξα χωριά, μεταξύ Χομς και θάλασσας, έβαλαν ηλεκτρικό με γεννήτριες πριν από κάθε άλλη περιοχή της συριακής υπαίθρου. Κι άλλα πολλά. Ιδέα του Μισέλ ήταν και η ονομασία του κόμματος που θα έσωζε τη Συρία από τη γαλλική κατοχή και θα την ανάσταινε: Μπάαθ, που θα πει Ανάσταση.

Ανάγκη να διευκρινιστεί (και προς συμπατριώτες μας δημοσιογράφους που μεταφράζουν αβασάνιστα από τα αγγλικά) ότι το Greek Orthodox δεν σημαίνει Έλληνες Ορθόδοξοι αλλά Χριστιανοί που ακολουθούν το ελληνορθόδοξο δόγμα της Ανατολικής Εκκλησίας (σε αντίθεση με τους Συριάκ Ορτοντόξ και άλλα χριστιανικά δόγματα). Δεν είναι εθνικός προσδιορισμός αλλά αφορά καθαρά στο δόγμα. Και με την ευκαιρία να πούμε ότι στη Συρία του 2000 ζούσαν περίπου δύο εκατομμύρια Ελληνορθόδοξοι, αλλά η μεγάλη έξοδος προς τη Δύση και τη Λατινική Αμερική είχε ήδη αρχίσει. Να πούμε ακόμα ότι το παλαίφατο (Ελληνο) Ορθόδοξο Πατριαρχείο Αντιοχείας εδρεύει από τον 14ο αιώνα στη Δαμασκό, πρωτεύουσα της Συρίας – ενώ η ίδια η Αντιόχεια, πρωτεύουσα της ιστορικής Συρίας, βρίσκεται από το 1939 στην τουρκική επικράτεια.

Μπερδεμένα; Πάρα πολύ. Αλλά αυτή είναι η γοητεία και το αμέτρητο ιστορικό βάθος της Μέσης Ανατολής. Κι αυτές οι νεόκοπες σαχλαμάρες περί «συμπεριληπτικού μέλλοντος» της Συρίας μετά την πτώση του Άσαντ υιού, είναι το λιγότερο κωμικοτραγικές. Θα κάγχαζε και ο Σέλευκος Α΄ ο Νικάτωρ (ένας από τους Διαδόχους, από το μακεδονικό Κιλκίς) και ο Ρωμανός ο Μελωδός, και ο Μωαβία (ιδρυτής του Χαλιφάτου της Δαμασκού, 661-750) και ο Ιωάννης ο Δαμασκηνός, αλλά και ο Ιωάννης ο Τζιμισκός που έφτασε έως τις πύλες της Δαμασκού, και ο ξακουστός Σαλαντίν, και ο μέγας προσκυνητής-ταξιδευτής Ιμπν Μπατούτα, που ερωτεύτηκε την παραποτάμια πόλη Χάμα, αλλά και ο Σουλεϊμάν ο Μεγαλοπρεπής, γιός του Οθωμανού σουλτάνου Σελήμ Α΄, κατακτητή της Μέσης Ανατολής. Ακούς εκεί «συμπερίληψη»!

Σε μία περιοχή που έζησε επί χιλιετίες με σεβασμό στον άλλο – όχι ανοχή, αλλά σεβασμό. Σε μία περιοχή όπου ο Χριστιανισμός, κυρίως η Ορθοδοξία, ζει και αναπτύσσεται ειρηνικά –με ελάχιστες εξαιρέσεις– από το 636-640 μέχρι σήμερα σε ισλαμικό κράτος ή ισλαμικά κράτη (με δεκάδες χριστιανικά πατριαρχεία, αρχιεπισκοπές, μητροπόλεις, επισκοπές και αμέτρητες εκκλησίες και μονές) ποιος είναι αυτός ο ανιστόρητος που έρχεται τώρα να ζητήσει τη νεόκοπη «έννοια» της συμπερίληψης; Προφανώς δυτικού τύπου και προφανέστατα πολιτικής ορθότητας.

Τους λυπάμαι αυτούς τους καημένους δημοσιογράφους-θύματα της άγνοιας και της μιντιακής ευκολίας και αυθαιρεσίας και της μετανεωτερικής φιλολογίας. Πιο πολύ, βέβαια, λυπάμαι όλους εμάς που ακούμε αυτή την ακατάσχετη συμπεριληπτική μπουρδολογία.

Τμήμα της μπαρούφας είναι και η ευχή – αλλά και η απαίτηση, αλλοίμονο – για δημοκρατική λύση στη Συρία. Πώς έτσι; Σε μια χώρα που δεν είχε ποτέ δημοκρατία θα έρθει τώρα, από μηχανής, η ποθητή θεά Δημοκρατία;

Ποιος θα την προτείνει; Ποιος θα την υπερασπιστεί; Οι ισλαμιστικές-τρομοκρατικές οργανώσεις, που έφτασαν μέσα σε 11 ημέρες στη Δαμασκό εκκινώντας από τα τουρκοκρατούμενα εδάφη της Β-ΒΔ Συρίας, όπου ασκούνταν στον πόλεμο επί χρόνια; Οι Ρώσοι που κατέχουν τα παράλια και τα δύο λιμάνια της χώρας απέναντι από την κατεχόμενη Κύπρο; Οι Κούρδοι που τους εκπαιδεύουν και τους προφυλάσσουν, ως έναν βαθμό, οι αμερικανικές μπότες και το κοντινο-μακρινό Ισραήλ και οι Τούρκοι τους θεωρούν τρομοκράτες; Οι Ισραηλινοί κατάσκοποι που δρούσαν εδώ και χρόνια ή οι Παλαιστίνιοι που ζούσαν στα φριχτά στρατόπεδα του Άσαντ; Οι Αδελφοί Μουσουλμάνοι, που εκδιώχτηκαν από την Αίγυπτο; Οι ιρανικοί θύλακες και οι ιρανικές βάσεις, που βομβαρδίστηκαν; Οι κουβετιανοί θύλακες, που συντάσσονται με τα τουρκικά συμφέροντα; Ποιος θα οργανώσει και εξασφαλίσει αυτό το δημοκρατικό (και συμπεριληπτικό, τρομάρα του) μέλλον; Ο προκηρυγμένος με 10 εκ δολάρια (πρώην τρομοκράτης και νυν τι); Ο στρατός των 50.000 Αλεβήδων που ήταν πιστός στην προεδρική οικογένεια, αλλά δεν κινήθηκε τις δύο τελευταίες εβδομάδες; Ή

οι εκπρόσωποι του Εθνικού Συριακού Στρατού με τις ευλογίες της Τουρκίας; Ή μήπως αναλάβει η Γαλλία με μια νέα «εντολή» εκ μέρους του ΟΗΕ;

Θα επανέλθουμε στο θέμα, επειδή το Πανόραμα έχει ασχοληθεί πάνω από σαράντα χρόνια με τη Συρία και έχει αναδείξει με χίλιους τρόπους στο ελληνικό κοινό αυτό το τελευταίο κομμάτι του ελληνιστικού, ελληνορωμαϊκού και πρωτοβυζαντινού κόσμου, όπου ακόμα είναι ζωντανές οι μνήμες των παραδοσιακών κοινωνιών. Θα επανέλθουμε στην αγαπημένη και πολύπαθη Συρία, επειδή εκεί βιώσαμε όχι τη «συμπερίληψη», αλλά τη συνύπαρξη και τον πραγματικό σεβασμό στον άλλον. Ορθόδοξη, μαρωνίτικη, αρμενική, συριακή και ελληνορωμαϊκή εκκλησία, πέντε μητροπολιτικοί ναοί σε απόσταση 80-100 μέτρα ο ένας από τον άλλο στο εμπορικό κέντρο του ισλαμικού Χαλεπιού. Το ζήσαμε κι αυτό. Κι ακούσαμε τις καμπάνες να χτυπάνε το πρωινό της Κυριακής, ενώ τα γύρω μαγαζιά λειτουργούσαν, εφόσον ανήκαν σε Μουσουλμάνους νοικοκυραίους.

Κλείνοντας αυτό το πρώτο σημείωμα για τη Συρία, ήθελα να πω ότι και οι τρεις ιδρυτές του Μπάαθ, ο Αλαουίτης, ο Σουνίτης και ο Χριστιανορθόδοξος, είχαν σπουδάσει στη Σορβόνη του Μεσοπολέμου. Εκεί γνωρίστηκαν. Εκεί συνδέθηκαν με τους δεσμούς της ελπίδας, του πολιτικού οράματος, της κοινωνικής ανάστασης. «Ενότητα [του αραβικού έθνους], ελευθερία [όπως την υπαγόρευε το κόμμα], σοσιαλισμός [η αραβική εκδοχή όπως τη σχεδίασε ο Αφλάκ και οι σύντροφοι του]». Αυτό ήταν το σύνθημα και η ιδεολογία του ριζοσπαστικού κόμματος.

Δεκέμβριος του 1947: το πρώτο Συνέδριο του Μπάαθ στη Δαμασκό. Ηγέτης εκλέγεται ο Μισέλ Αφλάκ. Τα πρώτα ανυπέβλητα προβλήματα αρχίζουν το 1948: κατασκευή του κράτους του Ισραήλ στα παλαιστινιακά εδάφη και ο πρώτος πόλεμος μεταξύ Συρίας και Ισραήλ. Ιορδανία. Αίγυπτος: ο Νάσσερ. Η Μέση Ανατολή αλλάζει πρόσωπο και χαρακτήρα. Δημιουργείται το Μπάαθ του Ιράκ αρχές του '50, αλλά εκεί οι συγκρούσεις ήταν πολύ άγριες. Αποτυχημένη προσπάθεια συνένωσης Αιγύπτου και Συρίας υπό τον Νάσσερ. Εσωτερικές έριδες στο Μπάαθ. Αποχωρήσεις. Διασπάσεις. Αλληλοκατηγορίες. Κάποιοι δανείζονται ιδέες και συνθήματα. Άλλοι τις παραποιούν. Ο στρατιωτικός Χαφέζ αλ-Άσαντ (1930-2000) είχε ενεργό συμμετοχή στις υποθέσεις του συριακού Μπάαθ και πολύ γρήγορα απέκτησε ανώτατα αξιώματα, οργανώνοντας το ένα μετά το άλλο τρία πραξικοπήματα για την ανατροπή της κομματικής ιεραρχίας. Και ανήκε στη νεότερη γενιά. Παρότι Αλαουίτης, που αντιπροσώπευε ένα μικρό ποσοστό Μουσουλμάνων της σουνιτικής Συρίας, είχε μαζί του τον στρατό. Εντέλει, έχοντας υπηρετήσει ως πρωθυπουργός για έναν χρόνο, κατέλαβε την εξουσία στις 14 Μαρτίου του 1971. Λένε ότι ήταν τόσο απεχθής η προηγούμενη κυβέρνηση, ώστε οποιοσδήποτε την ανέτρεπε θα ήταν καλοδεχούμενος και από τον λαό. Προεδρική δικτατορία, πράσινος αραβικός σοσιαλισμός (τον οποίο εκθείαζε ο ιδρυτής του ΠΑΣΟΚ στα πρώτα χρόνια του κινήματος), στενές σχέσεις με τη Σοβιετική Ένωση, που θα τον προστάτευε από το επεκτατικό Ισραήλ, ιδίως μετά τον πόλεμο των Έξι Ημερών του 1967, κρατικοποιήσεις, εκσυγχρονισμός και κοσμικό κράτος (απαλλαγή πολλών απαράβατων θρησκευτικών κανονισμών και νοοτροπιών,

περιορισμός των εξουσιών των θρησκευτικών υπαλλήλων, δικαιώματα για τις γυναίκες, απαγόρευση της μπούργκας κλπ). Η κατάρρευση άρχισε μετά τη διάλυση της Σοβιετίας και ενώ το Ιράκ του Σαντάμ Χουσεΐν πολέμουσε με τον Ιράν του Χομεϊνί. Κοντά στο τέλος του δεκαετούς ιρακινοϊρανικού πολέμου, όταν οι ΗΠΑ στήριζαν ακόμα τον αιμοσταγή Σαντάμ, πέθανε αυτοεξόριστος από χρόνια ο Μισέλ Αφλάκ. Δεν τον έθαψαν στη Συρία. Ο Σαντάμ Χουσεΐν του έστησε ένα μνημείο κάπου στη Βαγδάτη.

Ούτε ο πράσινος σοσιαλισμός πέτυχε, ούτε ο παναραβισμός. Οι δημοκρατικές διαδικασίες δεν δοκιμάστηκαν ποτέ. Οι εκσυγχρονισμός, εκμοντερνισμός, έκανε μερικά βήματα, που πληρώθηκαν πάρα πολύ ακριβά, καθώς φούντωνε τόσο η θρησκευτική όσο και η εθνική μισαλλοδοξία. Αλλά κερδίζουν έδαφος οι διάφορες εκδοχές του θρησκευτικού φανατισμού, ο ισλαμικός φονταμενταλισμός, ακόμα και ο νεοναζισμός, ενθαρρυσμένος από αυταρχικά καθεστώτα και αντιμαχόμενες μεγάλες ή μικρομέγαλες δυνάμεις.

Τι να πει και η ανοικοδομημένη Παναγία των Παρισίων, που κάποτε ευλογούσε και τους Γάλλους κατακτητές της Συρίας, και που το βράδυ των νέων θυρανοιξίων της 7ης προς την 8η Δεκ. 2024, κι ενώ εμείς μετρούσαμε την όντως εντυπωσιακή διαφορά ύψους μεταξύ των ευλαβών κυρίων Τραμπ και Μακρόν, ο επικηρυγμένος Τζιχαντιστής βρισκόταν «στον δρόμο για τη Δαμασκό».

Για τη Συρία θα επανέλθουμε. Με μεγάλη θλίψη πρέπει να πω ότι είναι μεγάλο λάθος να χαιρόμαστε άκριτα για την τόσο αιφνίδια πτώση ενός δικτάτορα. Ας μην παρασυρόμαστε από τη δίκαιη χαρά των Συρίων. Πάρα πολλοί ανάμεσά τους πανηγυρίζουν επειδή πιστεύουν ότι με την πτώση του θα πάψει ο πόλεμος και αύριο ή το πολύ μεθαύριο θα βρουν γάλα για τα παιδιά τους, φάρμακα για τους ηλικιωμένους γονείς τους. Η Συρία μπαίνει σε μία νέα φάση οδυνηρών δοκιμασιών. Κι όσοι πιστεύουν ότι μπορούν τώρα να επιστρέψουν οι πρόσφυγες, εκμεταλλεύονται την ανακούφιση του χιλιοταλαιπωρημένου λαού και τις ελπίδες αθώων ανθρώπων. Εξάλλου, οι περισσότεροι Σύριοι δεν προσφυγοποιήθηκαν επειδή ήταν αντίπαλοι του δικτάτορα, αλλά επειδή δεν μπορούσαν να ζήσουν στην εμπόλεμη Συρία. Και, δυστυχώς, ο πόλεμος δεν τελείωσε.

Μαριάννα Κορομηλά, Για τη Συρία που αγάπησα (όπως ήταν ο τίτλος μίας έκθεσης που κάναμε), για την πολύπαθη Συρία και τον θαυμάσιο λαό της που τόσο αγαπώ,

10 Δεκ 2024